

Turizmus a belső periferián: a Tiszazug és környékének turizmusföldrajzi vizsgálata¹

MICHALKÓ GÁBOR²

Abstract

Tourism on the inner periphery: a study of Tiszazug from the geographical viewpoint

Tiszazug, a region situated in central Alföld (Great Plain) north of the confluence of the Tisza and Körös rivers is considered a region of inner peripheral position. As its prospects concerning both industrial and agricultural development are not promising, tourism might be a potential sector for taking off. The main attractions are thermal spas and the Tisza river, the axis of the area. Recent developments has been focused on the utilisation of thermal water for touristic purposes: in this respect the case of settlement Cserkeszölő is an instructive success story. Along with the statistical data on tourism, figures on internal migration of population and purchase of real property by foreign citizens show a changing trend. There is a continuous flood hazard in the area but the damages caused so far have not influenced the expansion of tourism considerably. This is due to the successful measures of flood prevention, investment and construction beyond the flood area and to the fact that Tisza river is not focal in recreational activities of the visitors. Based on empirical studies tourism policy of local governments of Tiszazug is outlined, attitudes of those involved in service activities are presented and recreational behaviour of Hungarian citizens having bought real estates since 1990 are described.

Bevezető

Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetében végzett turizmusföldrajzi vizsgálataink (MICHALKÓ G. 2002, 2003) során körvonalazódott, hogy a Tiszához közvetlenül kötődő szabadidős tevékenységek (strandolás, evezés, horgászás) nem rendelkeznek akkora vonzásintenzitással, ennél fogva a turizmus piacára gyakorolt keresletösztönző hatásuk sem oly mértékű, hogy az szá-

¹ A tanulmány alapját képező vizsgálatokat az OTKA T. 038394. számú kutatási program keretében végeztük el.

² MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 1112 Budapest, Budaörsi út 45.

mottevívő tőkeerős befektető megjelenését ösztönözte a folyó által érintett térségekben. Ezzel szemben a Tisza menti táj szépsége (ILLÉS S. 1961; GRUBER L. 1998; SOMOGYI S. 2003), egyedülálló növényvilága (TIMÁR L. 1953, 1954) azok közé a komplementer természeti vonzerők közé tartoznak, amelyek egyben attraktív hátteret biztosítanak a térségben zajló turisztikai termékfejlesztésnek. Ezek közül kiemelkedik a gyógy- és a kerékpáros turizmus, amely számos a Tiszához közel fekvő település életében játszik egyre meghatározóbb szerepet. Amikor „Az árvízvédelemmel kapcsolatos természeti, gazdasági, társadalmi folyamatok földrajzi szemléletű vizsgálata Tisza-menti mintaterületeken” című kutatási program második fázisának turizmussal összefüggő feladatait áttekintettük, akkor a Tiszazugra, mint a kutatási tervben meghatározott vizsgálati területre vonatkozóan két módosító tényezőt kellett figyelembe venni.

Egyrészt, a Tisza ugyan a térség turisztikai folyamatainak kikristályosodási sávját képezi, azonban a folyó szerepe az ide látogató vendégek programját tekintve másodlagos. Másrészt, miközben az árvízveszélyt a térség turizmusában is releváns tényezőként kezeljük, jelentőségét nem a vízre épülő turistaforgalom elmaradásában, sokkal inkább a folyó környezetében elhelyezkedő turisztikai infra- és szuprastruktúra³ elemeinek megrongálódásában, továbbá az életminőséget befolyásoló környezet károsodásában lehet tetten érni. Mindebből az következik, hogy a vizsgálat során az árvíz turisztikai vonatkozásai mellett a Tiszazug komplex szabadidős térként való megközelítését és a térség turizmusorientált területfejlesztését egyaránt szem előtt tartottuk.

Amennyiben áttekintjük a Tiszazugra vonatkozó szakirodalmat, megállapíthatjuk, hogy a tájjal kapcsolatos problémák földrajzi aspektusú feltárása nem tartozik a rendszeres kutatási témák közé. Ennek ellenére ki kell hangsúlyozni, hogy a Tiszazug turizmusföldrajzi vizsgálata nem számít fehér foltnak a hazai geográfia palettáján, mivel CSORDÁS L. (1994) második otthonokkal foglalkozó vizsgálatai hozzájárultak az addigi ismeretek kibővüléséhez. Dacára annak, hogy a 8 települést magában foglaló, megközelítőleg 200 km² kiterjedésű kistáj (MAROSI S.–SOMOGYI S. 1990) a belső periféria archetípusának tekinthető, tehát fejlesztése az Országos Területfejlesztési Konceptióról szóló 1998/35. Országgyűlési határozatot figyelembe véve kiemelt kérdésként kezelendő, átfogó vizsgálatára a rendszerváltozást megelőzően került sor utoljára (CSATÁRI B. 1989).

Azokban nem szabad megfeledkezni arról, hogy széles körű természetföldrajzi szempontú vizsgálatát az 1950-es években éppen az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetének jogelődjében – az akkori terminológiát használva – tervmunkálat keretében végezték el (NAGY M. 1954; BENEDEK É. 1954; TIMÁR L. 1954).

Miközben tanulmányunk középpontjában a Tiszazug idegenforgalma áll, vizsgálataink során át kellett lépni a kistáj természetföldrajzi határait, mivel a vele közvetlenül szomszédos települések jelentős mértékben befolyásolják, formálják a térség turizmusát. Így, amikor a továbbiakban a Tiszazugot említjük, akkor valójában egy szélesebb földrajzi perspektívára, a kistáj településeit magában foglaló Kunszentmártoni kistérségre, továbbá a hozzá Ny-ról illeszkedő, a Tisza jobb partján fekvő Tiszakécskére és Lakitelekre gondolunk. Ennek megfelelően a tanulmány címében szereplő Tiszazug és környéke valójában 16, szakértői vélemény alapján kiválasztott települést foglal magában. A kutatás keretében megvalósított statisztikai másodelemzéseket és turizmuspolitikai felméréseket az összes, előbbieket szerint lehatárolt településre kiterjesztettük, a helyszíni empirikus vizsgálatokat azonban csak az előzetes terepbejárás alkalmával turisztikailag relevánsnak ítélt Tiszazug, Cserkeszölő, Tiszainoka, Tiszakürt, Nagyrév, Cibakháza, Tiszaföldvár, Lakitelek és Tiszakécske vonatkozásában végeztük el.

³ Turisztikai infrastruktúra alatt elsősorban a szabadidős létesítményeket, míg a szuprastruktúra alatt a szolgáltatásokat (szállás, vendéglátás, kiskereskedelem) értjük.

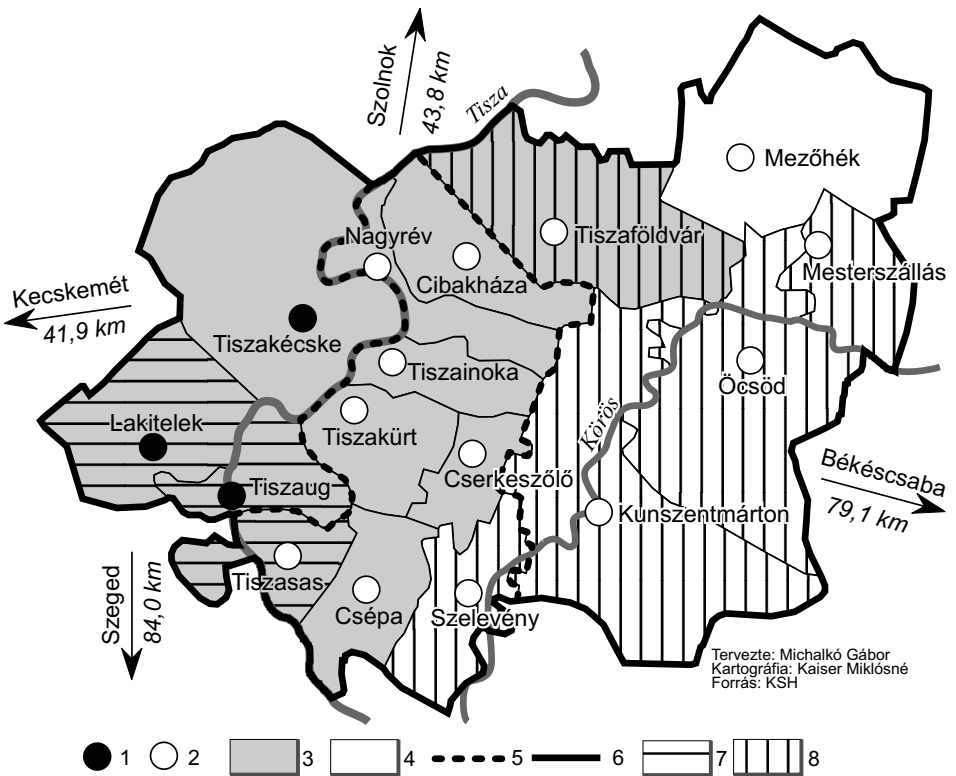
Periféria és turizmus

WALLERSTEIN, I. (1983) „centrum-periféria” elméletének közzététele óta a periféria – hétköznapi értelemben valaminek egy vonatkoztatási rendszeren belüli szélső elhelyezkedést kifejező fogalom – a tudomány világában mára olyan közkezdvelt terminológiává vált, amelynek következtében a kutatók (BEREND T.I 1995; WILLIAMS, C.–WINDEBANK, J. 1995; LEHRER, U. 1994) a gazdaságelméleti megközelítést meghaladóan használják. A periféria földrajzi értelmezése is tágult, a globalizáció hatásainak köszönhetően (WATERS, M. 2001) szélesebb spektrumú jelentéstartamot nyert. A közlekedési eszközökre, a hozzájuk kapcsolódó hálózatokra (ERDŐSI F. 2002) és az információs technológia fejlődésére (TINER T. 1998), továbbá azok társadalmi igénybevételének kibővülésére visszavezethetően a periféria már nemcsak a kevésbé ismert, távoli, ennél fogva nehezen megközelíthető földrajzi helyeket jelöli, hanem olyan a gazdaságilag fejlett térségekhez képest kedvezőtlenebb mutatókkal rendelkező vidékek is a vizsgált fogalomkörhöz tartoznak, amelyek létezésére már WALLERSTEIN is rámutatott.

Természetesen nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a távolság elsődlegességére koncentrálo és a két pólusú gazdasági fejlődés következtében kialakult perifériák gyakran egybeesnek. Szakértők szerint a centrumhoz viszonyított földrajzi távolságot még egy olyan gazdaságilag egységesülő térben is, mint az Európai Unió meghatározó tényezőként kell kezelni, így pl. Írország vagy Szardínia hosszú időn keresztül érezhető gazdasági, társadalmi leszakadásában komoly szerepet játszott ez a tényező (GRIMES, S. 1992; GENTILESCHI, M. L.–JÜRGENS, U. 2001). MINCA, C. (2003) mindemellett arra is rámutat, hogy a periféria értelmezése magával vonja a centrum lehatárolását is, mivel a kettő kölcsönösen feltételezi egymást, véleménye szerint a centrumot annak perifériái határozzák meg. MINCA a perifériák szerepét nem a fogalom negatív mivoltában ragadja meg, éppen ellenkezőleg, az ilyen helyzetű térségeket a fejlődés letéteményeseinek tekinti.

A problémát a kreativitás oldaláról közelítve kiemeli, hogy az alkotóerő nem a centrumból, hanem a perifériából ered, mivel az előbbi csak a magától értetődőt fogadja be, utóbbi pedig a fejlődése érdekében kénytelen innovatív lépéseket tenni. A földrajzi tér klasszikus perifériáinak az államok határvidékei (TIMOTHY, D.J. 1995), ill. a nagyvárosok peremkerületei tekinthetők (GYÁNI G. 1992). Mivel mind a két témának könyvtárnyi szakirodalma van, ezért itt csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy azokban az országokban, ahol a határ a szellemi elzárkózás kifejezője is egyben (BARANYI B. 1999), ott a végek településeinek életében még erőteljesebben érvényesül a periféria lét, ill. a külvárosok slumosodását a benne élő társadalmi csoportok marginalizálódása is elősegíti (LAKI L. 1996).

Kutatási témánk szempontjából azok – ilyen az *1. ábrán* bemutatott térség is – a sajátos fekvésű területek tekinthetők relevánsnak, amelyek viszonylag közel fekszenek a centrumhoz, azonban egy másik centrum hatása révén úgynevezett belső perifériát képeznek (NEMES NAGY J. 1996). Ezek a nemzetközi kitekintésben is elő-

1. ábra. A Tiszazug belső perifériás elhelyezkedése. – 1= Kecskeméti kistérség települései; 2 = Kunszentmártoni kistérség települései; 3 = Szolnoki Tisza-szakasz üdülőkörzet; 4 = Tisza–Körös-mente üdülőkörzet; 5 = Tiszazug kistáj határa; 6 = a vizsgálati terület határa; 7 = Kiskunsági Nemzeti Park; 8 = Körös–Maros Nemzeti Park

Inner peripheral geographical setting of Tiszazug. – 1 = Settlements of Kecskemét microregion; 2 = Settlements of Kunszentmárton microregion; 3 = Recreational area along the Szolnok section of Tisza; 4 = Recreational area at the Tisza–Körös confluence; 5 = Boundary of Tiszazug landscape microregion; 6 = Boundary of the studied area; 7 = Kiskunság National Park; 8 = Körös–Maros National Park

forduló vidékek társadalomföldrajzi megközelítésben kedvezőtlen demográfiai, foglalkoztatási, jövedelemtermelő és beruházási mutatókkal rendelkeznek (ELLGER, C. 2000). A magyarországi belső perifériának tekinthető úgynevezett szürke zónákban, amelyek nem kötődnek kitüntetett országrészekhez, a stabilitáshoz elegendő, de az elmozduláshoz már kevés erőforrás áll rendelkezésre (NEMES NAGY J. 1999).

A periféria és turizmus kapcsolatának gyökerei az utazók távoli, rejtelmes, körülményesen megközelíthető célállomások felé való vonzódásában keresendők. Igaz, éppen a globalizációra visszavezethetően merül fel, hogy a turizmus korábbi perifériái, a számottevő turistaáramlásból kimaradt területek, az ökoturizmus és a kaland-

turizmus révén napjainkra fokozatosan behálózódnak, összeszűkülnek, és a Föld elérhető szabadidős zónáivá válnak (MICHALKÓ G.–VIZI I. 2001). Az Északi-sarkkör közelében élő eszkimók jégkunyhói, a Himalája legmagasabb hegycsúcsai, a tengerek soha nem látott mélységei, a kietlen homok- és kősvatagok, a veszélyes őserdők, ma már mindennapinak számító úticélok jelentenek. Tekintetbe kell venni, hogy a periféria sokszor önálló vonzerőként is jelentkezik a turizmusban.

A természeti vonzerők közül a fekvést vizsgálva, egy kontinens periferiája, legszélsebb pontja jól értékesíthető élményként tűnik fel az idegenforgalmi marketingkiadványokban (a Portugáliában fekvő Raso-fokra lépők még oklevelet is kapnak arról, hogy eljutottak a kontinentális Európa legnyugatibb pontjára). A vadregényes tengerpart képében megjelenő spanyolországi periféria a felkapott üdülőzónák elől menekülő turisták számára kínál vonzó helyszíneket (VOLK, M.–SCHENK, W. 2001). Bármely különös, de egy településen belül is beszélhetünk a turizmusban értékesíthető periferiáról. New York vagy Palermo borzongani vágyó turisták érdeklődésére számot tartó negyedei (Bronx, a kikötő) a halmozottan hátrányos helyzetben lévő társadalmi csoportok lakóhelyeként jelentenek periferiát. A bevásárlóturizmus szempontjából egy periférikus helyzetben fekvő határ menti országrész a vele szomszédos államban élők szempontjából válhat vonzóvá, mivel bizonyos árucikkek vagy szolgáltatások árai, esetleg a vásárlás eltérő körülményei csábítják útra kelésre a határon túliakat (TIMOTHY, D.J. 1999; MICHALKÓ G. 2004).

Ha a periferiára mint a gazdasági fejlődésből és a modernizációból kimaradt területre gondolunk, akkor e relatív hátrányból a turizmusban jól hasznosítható értéként emelhető ki az az intaktság, amely a falusi vagy az ökoturizmusban vonzerőként hasznosítható. Igaz, hogy a Tiszazugban egyre nehezebb tetten érni az érintetlen természetet, mégis a belső periferiás fekvése biztosíthatja a nyugtató, rohanó világtól való elzártságából fakadó báját és vonzását.

A Tiszazug turisztikai fogadóképessége

A Tiszazug településeinek belső periferiás fekvéséből – mint ahogyan arra már az előbbiekben utaltunk – nem következik automatikusan a turizmus sikere szempontjából elsődlegesnek számító tényező, a megközelítés kedvezőtlen mivolta. Ellenkezőleg a kistáj kapujának számító Tiszaug-híd Budapestről személygépkocsival (az M5-ös autópályán Kecskeméten keresztül) 1,5 óra alatt elérhető, így a megközelítés tekintetében a legtöbb balatoni településsel felveszi a versenyt. Ny–K-i irányban Lakitelket, Tiszaugot, Tiszakürtöt, Cserkeszölőt, Kunszentmárton és Öcsödöt érintve a 44-es főút, É–D-i irányban pedig a Tisza bal partjával párhuzamosan a Tiszaföldvár és Cserkeszölő közötti kapcsolatokat biztosító 442-es út, a jobb parton pedig Tiszakécskét Lakitelekkel összekötő alsóbb rendű út fut. A sűrű úthálózatnak köszönhetően idegenforgalmi szempontból a belső közlekedési kapcsolatok kedvezőnek mondhatók. Az említett Tiszaug-híd mellett a tiszakürti és a nagyrévi komp, tovább-

bá a csépai pontonhíd képviselik a folyón történő átkelés alternatíváit. Ha valaki kéreppárral kívánja a térséget bebarangolni, akkor elsősorban a Tisza folyását követő gátrendszer kínál erre megfelelő infrastruktúrát, a 44-es főút ebből a szempontból életveszélyes. A víziközlekedésben rendelkezésre áll a tiszaugi kikötő. Budapestről közvetlen vasúti elérhetőség nincs, legkevesebb egy szolnoki vagy egy kecskeméti átszállással érhető el a terület. Önálló vasútállomással Kunszentmárton, Lakitelek, Tiszakécske, Tiszaföldvár, Csépa, Tiszaug, Tiszasas és Szelevény rendelkezik.

A Tiszazug ismertsége, ahogyan az Alföld turizmusában játszott szerepe sem új keletű. A napjainkban csendes hétköznapjait élő Nagyrév már a két világháború között a közvélemény figyelmének középpontjába került. A település határában a 19. sz. végén megkezdett, majd a 20. sz. harmincas éveiben folytatott régészeti feltárások leletei alapján a történészek a bronzkor első szakaszát nagyrévi kultúrának nevezték el (mivel a kincsek a Magyar Nemzeti Múzeumba kerültek, így a településre érkező turista ennek a kultúrtörténeti értéknek helyben nem igen találja nyomát). Nagyrév turizmuselméletileg árnyoldalként, angol terminológiával élve „dark tourism”-ban (LENNON, J.J.–FOLEY, M. 1999) értelmezhető másik vonzereje egy az 1930-as évek óta keringő legenda, amely egy általános megrökönyödést kiváltó sorozatgyilkosságon alapszik, történetesen a faluban élő asszonyok az adott korban nehezen kimutatható arzénal gyilkolták meg a közeli hozzátartozóikat (ILLÉS S. 1961).

A Tiszazug számos települését már Magyarország útikönyvének első kiadásában (PAPP A. 1965) is az utazóközönség figyelmébe ajánlották. Figyelemre méltó, hogy a potenciális turisztikai tevékenységek közül már ekkor a gyógyturizmus dominált: Tiszaföldváron a szépen fejlődő fürdőtelepet, Cserkeszőlőn az úszómedencét és a beszerzési lehetőségeket, Tiszakürtön az arborétumot, Lakitelken a Töserdőben tetet öltő közép-tiszai ártéri mocsári növényzetet, Tiszaugon pedig a nyaraló jelleget említi előnyként a kiadvány. Minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy az elmúlt 40 év alapvetően nem hozott új vonzerőt a térségbe, csak a meglévő értékek mentek minőségi átalakuláson keresztül. A legnagyobb mértékű fejlődés az egészségturizmus területén következett be. A térség idegenforgalmi központjának számító Cserkeszőlő 1942–1943-as olajfúrások idején felszínre törő konyhasós-jódos-brómos vízére alapozva mára a Széchenyi Terv anyagi forrásainak köszönhetően nemzetközileg versenyképes fürdőkomplexumot hoztak létre. Miközben a lakitelki Tösfürdő és a tiszakécskei strandfürdő országos ismertségre tett szert, addig a tiszaföldvári fürdőben tettenérhető fejlődés regionális hatású maradt. A fejlesztések mértékétől függetlenül ezek területfejlesztési szempontból kivétel nélkül a nem minősített gyógyhelyen található, gyógyvízzel rendelkező település kategóriájába tartoznak. A kistáj nemzeti parki érintettsége számottevő, de ez kevésbé a szervezett látogathatóságában, inkább a természetvédelemben – Kiskunsági Nemzeti Park (Tiszaug, Tiszasas, Lakitelek), Körös-Maros Nemzeti Park (Kunszentmárton, Mesterszállás, Öcsöd, Szelevény, Tiszföldvár) fejeződik ki. Az intézményesített ökoturizmus tekintetében Tiszakürt község területén elhelyezkedő Arborétum emelendő ki. A vizsgált térségben a kulturális turizmusban folyamatosan értékesíthető attrakciók száma elenyésző. Nem-

zetközi, ill. országos vonzással a Lakitelken található Népfőiskola rendezvényei és a Tiszaföldvári Földrajzi Múzeum rendelkezik.

A térségbe érkező vendégek elszállásolási lehetőségeit a rendszerváltozáskor és napjainkban is a területi koncentráció jellemzi. Amíg 1990-ben Cserkeszölőn, Lakitelken, Tiszaföldváron és Tizsakécskén kívül Kunszentmárton és Öcsöd is rendelkezett szálláshelyekkel, addig mára az utóbbi két település helyére Tiszaug és Tiszasas lépett, továbbá felzárkózott Tiszainoka. Ennek ellenére a Tiszazugban továbbra is mindössze 7 település képes a turisták éjszakai tartózkodási igényét kielégíteni. A vendégeket 1990-ben összesen 2137 férőhely várta, 2002-ben alig valamivel több (2475). A nem túl jelentős mennyiségi növekedés mögött a férőhelyek struktúrájában bekövetkezett változás is meghúzódik, miszerint a rendszerváltozáskor még az akkor népszerű fizetővendéglátást is a kereskedelmi szálláshelyek statisztikájába sorolták, 1998-tól azonban ezt már külön, a magánszálláshelyek között regisztrálják. Ezt bizonyítja a 1. táblázat is, amely 1998–2002 között tekinti át a férőhelyek számának változását.

1. táblázat. A Tiszazug Iprőhelykapacitása 1998–2002

Év	Kereskedelmi szálláshely	Falusi szállásadás	Fizetővendéglátás	Összesen
1998	1910	79	47	2036
1999	2126	92	60	2278
2000	2101	137	75	2313
2001	2107	153	89	2349
2002	2211	193	71	2475

Forrás: KSH

Az utóbbi években a falusi szállásadásban kínált férőhelyszám dinamikája tekinthető a legnagyobbak, igaz, a mutató a bázisévben olyan alacsony, ami nem teszi lehetővé a messzemenő következtetések levonását. A falusi szállásadás gyorsabb ütemű kiépülését az is akadályozhatja, hogy a vonatkozó rendelet szerint kiemelt gyógyhelyen és városi jogállású településen (Lakitelek, Tiszaföldvár, Tizsakécske) nem működtethető ez a szálláshely típus. Itt a magánszálláshelyek közül a kedvezőtlenebb adózási feltételekkel bíró fizetővendéglátást kell üzemeltetni. 2002-ben a térség szálláshelyeinek nagy része három településen, Cserkeszölőn (39,6%), Tizsakécskén (27,1%) és Lakitelken (23,7%) koncentrálódott, de ezek esetében sem beszélhetünk a minőségi szállások burjánzásáról, sokkal inkább kempingek és panziók jelenlétéről. A legmagasabb minősítésű (3 csillagos) szállodákkal Tiszaug és Cserkeszölő rendelkezik.

A Tiszazug felzárkózásának jelei a turizmuspolitikában

A helyi önkormányzatokról szóló, többször módosított 1990. évi LXV. törvény csak a fővárosra és a megyékre vonatkozóan határoz meg közvetlen idegenforgalmi feladatokat, közvetetten azonban a települések képviselőtestületeinek, polgármesteri hivatalainak is nap mint nap szembesülniük kell a turizmusból fakadó teendőkkel.

Az Önkormányzati Hatásköri Jegyzék (RÉPÁS J.–TEVANNÉ SÜDI A. 2002) áttekintésekor egyértelművé válik, hogy a rendezési tervektől az építési, működési, közterülethasználati engedélyek kiadásán keresztül, a magán szálláshelyek regisztrálásán, a kereskedelmi és vendéglátó üzletek felügyeletén át egészen az adókivetésig sorolhatók azok a turizmust is érintő feladatok, amelyeket a vonatkozó jogszabályok az önkormányzatokhoz rendelnek. Ezt figyelembe véve a települési önkormányzatok a magyarországi turizmusfejlesztés egyik letéteményesének tekinthetők, így abban az esetben, ha a választott döntéshozók nem ismerik fel a turizmusban rejlő lehetőségeket, akkor a vállalkozói szféra sem részesülhet a szükséges mértékű támogatásban. Ez pedig az idegenforgalmi beruházások sikeres megvalósításához és a fenntartható fejlődés biztosításához elengedhetetlen.

Annak érdekében, hogy a fenti kérdések kapcsán pontos képet kapjunk, 16 település polgármesteréhez postai úton eljuttattunk egy, a helyi turizmuspolitikát feltárni hivatott kérdőívet. A megkeresett települések önkormányzatai annak kitöltésével kivétel nélkül érdemben segítettek a munkánkat.

A megkérdezett helyhatóságok közül Cserkeszölő, Lakitelek és Kunszentmárton önkormányzata alkalmaz a turizmus koordinálásával megbízott tisztviselőt. A cserkeszölői idegenforgalmi referens egyben az önkormányzat tulajdonában lévő fürdő és a hozzá kapcsolódó szálloda vezetője, míg Lakitelken turisztikai vezetői, Kunszentmártonban szervezési szakreferensi beosztásban van. Amennyiben a többi önkormányzatnál az idegenforgalmat érintő kérdések merülnek fel, a polgármester, a jegyző, az aljegyző vagy az egyes vonzerőkre épülő intézmények vezetői (pl. strand, művelődési ház, víz- és csatornamű), esetleg a képviselőtestület tagjai, akik ellátják a turizmussal összefüggő feladatokat. Tekintve, hogy a térségben alacsony költségvetésű önkormányzatok működnek, amelyek ügyvitelében ritkán élvez prioritást a turizmus, leginkább ad hoc jelleggel oldják meg a vendégek szabadidő-eltöltésének biztosításával kapcsolatban felmerülő igazgatási és településfejlesztési ügyeket.

A képviselőtestületek alacsony létszáma ellenére számos településen működik a turizmus kérdéseiben illetékes bizottság, albizottság, vagy munkacsoport. Tisztán az idegenforgalommal foglalkozó testülettel kizárólag Cserkeszölőn találkozhatunk, Kunszentmártonban (Ifjúsági, Sport és Turisztikai Bizottság), Lakitelken (Településfejlesztési, Építészeti, Környezetvédelmi és Idegenforgalmi Bizottság), Tiszakécskén (Településfejlesztési, Környezetvédelmi és Idegenforgalmi Bizottság) más területekkel együtt összevonva, Tiszaföldváron pedig önálló profilú munkacsoport szintjén jelenik meg a turizmus. Látható, hogy a politikai elkötelezettség az esetek többségében párosul az idegenforgalomban realizálódó eredményekkel.

Az 1999–2002 között hozott önkormányzati döntéseket vizsgálva megállapítható – annak ellenére, hogy a képviselőtestületek többségének munkájában a tudatos turizmuspolitikát nehéz tetten érni (ezt támasztja alá az a tény is, hogy idegenforgalmi fejlesztési koncepciót Cserkeszölő, Lakitelek, Kunszentmárton, Tiszakécske, Tiszaföldvár, készített) –, hogy számos, a turizmust közvetve vagy közvetlenül érintő határozat született. Ezeket áttekintve a vizsgált településeken az alábbi, fontosabb turizmusfejlesztési döntések körvonalazhatók:

Az alap infrastruktúra-fejlesztés és a rendezési tervek tekintetében Lakitelken a közvilágítás kiépítéséről döntöttek az üdülőövezetben. Útépítés, szervezett szemétszállítás, a közvilágítás korszerűsítése tartozik Tiszakürtön a turizmust érintő önkormányzati határozatok közé. Tiszainokán révátkelőről és kishajókikötőről, Szelevényen az egykori hajóállomás rendbetételéről döntöttek. Az ingatlanértékesítés, bérbeadás lehetőségével éltek Tiszaugon, ahol a hajókikötő és a szabadstrand számára adtak át területeket. Ami a helyhatóságok marketingtevékenységét illeti, Mesterszállás egy kistérségi turisztikai kiadványt támogatott, Tiszainoka pedig egy a környéket bemutató filmhez nyújtott segítséget. Olyan eset is előfordult, hogy a képviselőtestület egy vállalkozó megtelepedését támogatta, Tiszainokán egy ismert kosárfonó beköltözését szorgalmazták. Különböző turizmusfejlesztési dokumentumok elkészíttetése jellemezte Kunszentmárton, Lakitelek, Tiszaföldvár önkormányzatának útkeresését. Előfordult, hogy közvetlenül a turizmust szolgáló létesítmények kialakításában működött közre az önkormányzat, Tiszakécskén az Ókécskei Közösségi Ház felújítása, kerékpárút kiépítése, a tiszai szabadstrandon öltözők és zuhanyzók kialakítása, Tiszaugon a Tájház rendbetétele jellemzi ezt a fajta munkát. Csépa az út szélén található keresztek, stációk, szentháromság szobor, Szent István szobor és a parkok restaurálásával óhajtott vonzó településképet kialakítani. A környezetvédelmi döntések közül kiemelendő Tiszakécskén a Holt-Tisza vízpótlásáról szóló határozat. Figyelemre méltó, hogy Cserkeszőlő önkormányzata külön-külön nem emelt ki semmilyen döntést, mivel közlésük szerint ott a képviselőtestület napi szinten foglalkozik a turizmus kérdésével, így szinte minden egyes határozatuknak van idegenforgalmi vonatkozása.

A már megszületett döntések sokszor a települések érvényben levő fejlesztési koncepciójában, ill. rendezési tervében lefektetettek végrehajtását célozzák, de előfordulnak új kezdeményezések is. Cibakházán a Holt-Tisza rehabilitációja, Nagyréven az Élő-Tisza menti üdülőházas övezet kijelölése, Tiszakürtön egy hajókikötő és egy kemping létrehozása, Csépan a holtág-rendszer rehabilitációja és a horgászturizmus elősegítése érdekében szilárd burkolatú út kiépítése, Ócsődön pedig a harangzugi holtág vonzóvá tétele szerepel a távolabbi elképzelések között. Tiszakécskén Európa falu kiépítése, Tiszaföldváron a termálfürdő és a kemping környékének rendezése, Cserkeszőlőn a gyógyfürdőhöz kötődő további beruházások, különösen egy aquapark kiépítése, Lakitelken Tősfürdő és a mellette lévő üdülőövezet folyamatos fejlesztése a jövőben realizálódó cél (7 település nem fogalmazott meg konkrét idegenforgalmi fejlesztési projekteket: Szelevény, Mezőhék, Tiszainoka, Tiszaug, Mesterszállás, Tiszásas és Kunszentmárton). E kérdés kapcsán is beigazolódtott, hogy az önkormányzatok a Tiszán végezhető tevékenységek és a gyógyfürdőkön kívül elvélve gondolkodnak más lehetőségekben.

Az 1998 óta önkormányzati forrásból a település turizmusának fejlesztése érdekében megvalósított beruházásokat vizsgálva megállapítható, hogy a helyhatóságok csak szerény mértékben tudtak (kívántak) közvetlenül is hozzájárulni a vonzerőik versenyképességének növeléséhez. Szelevény a strand működtetésére, Tiszaug útépítésre és autóbuzsmegálló létesítésére, Tiszakürt a művelődési házra, Tiszaföldvár

a kemping fejlesztésére, Cserkeszölő az apartmanházra, a gyógyászati centrumra és a hullámfürdő saját forrásának biztosítására fordított önkormányzati pénzeket. Ezzel szemben nem volt önkormányzati támogatású beruházás Ócsodön, Nagyréven, Cibakházán, Kunszentmártonban, Tiszasason, Mesterszálláson, Mezőhéken és Tiszainokán.

Az önkormányzat turizmusra fordítható bevételeit leginkább adókivetésből és pályázati úton teremtheti meg. A regisztrált szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák, ill. az üdüléőpöletek után befizetendő idegenforgalmi adó kivetésének jogával csak Lakitelek, Cserkeszölő (nincs építmény utáni adó), Tiszakécske önkormányzata élt. Ezeken a telepöléseken – a helyi iparüzési adóból származó bevételekkel is kalkulálva – a turizmus számottevő mértékben járul hozzá a helyi gazdasághoz (2. táblázat).

2. táblázat. Az idegenforgalmi adóból származó önkormányzati bevételek évi átlaga (1999–2002)

Telepölés	Vendégéjszakák után fizetendő adó (Ft)	Építmény után fizetendő adó (Ft)	Együttes részesedés az összes adóbevételeből (%)
Cserkeszölő	8 910 250	0	32,3
Lakitelek	3 147 985	3 253 802	11,7
Tiszakécske	821 675	10 498 350	7,9

Forrás: Polgármesteri hivatalok

A vizsgált időszakban Tiszazug telepöléseire a központi költségvetésből finanszírozott beruházásokhoz jelentős összegek érkeztek. Lakitelek ebből ökoturisztikai fogadóházat (2,8 mFt) és információs táblarendszert (1,75 mFt) hozott létre. Cserkeszölő hullámedencét, öltözőket és gyógyászati centrumot épített (100 mFt), ill. igyekezett megoldani a telepölés összképének javítását (5 mFt). Tiszakécske (0,55 mFt) és Kunszentmárton rendezvényét (1,5 mFt) tartott, Tiszaföldvár Turizmusfejlesztési Stratégiai és Operatív programját (3 mFt), továbbá a strandfürdő fejlesztését célzó megvalósíthatósági tanulmányt (3 mFt) finanszírozta. A különböző minisztériumokból érkező állami támogatások is tetten érhetők a térségben, Ócsöd turisztikai tanulmánytervének elkészítésére a MeH-ből 6 mFt, Tiszasas telepölésszépítésre 4,5 mFt, Tiszazug az FVM-től útépitésre 15 mFt-ot kapott, Tiszakécske a KVM-ből és az FVM-ből a Holt-Tisza rendezésére 61,1 mFt-ot nyert el. Hivatalos forrás szerint 2001-ben és 2002-ben a Gazdasági Minisztérium a Széchenyi Tervből a 3. táblázatban bemutatott programokat finanszírozta. 8 telepölésre (Tiszakürt, Csépa, Tiszainoka, Szelevény, Mezőhék, Mesterszállás, Cibakháza, Nagyrév) nem érkezett a központi költségvetésből a turizmust finanszírozó támogatás.

Azok a telepölések, amelyek önállóan nem képesek idegenforgalmi vonzást kiváltani, a környező helyiségekkel való együttműködés megvalósításával kapcsolódhatnak be eredményesen a megye turizmusába. 10 önkormányzat nyilatkozott pozitívan ilyen irányú együttműködés létezéséről, vagy annak még tartalommal meg nem töltött, de már megvalósult kereteiről.

A telepölések a legkülönbözöbbszervezeti formában igyekeznek a turizmust szem előtt tartó kooperációk kialakítására: Jász-Nagykun-Szolnok megyei Falusi Turizmus Egyesület (Szelevény), Tiszazugi Kistérség Idegenforgalmi Együttműködés (Mezőhék), a mezötúri Tourinform iroda működésének közös finanszírozása (Mezőhék), Jász-Nagykun-Szolnok megyei Idegenforgalmi Társulás (Mesterszállás), Tiszazugi Önkormányzatok Területfejlesztő Társulása (Ócsöd), Tiszazugi Telepölések Szövetsége (Kunszentmárton, Cserkeszölő, Tiszazug), Jász-Nagykun-Szolnok megyei Termál és Gyógyturizmus Egyesület (Tiszaföldvár), Kecskemét és térsége Telepölésfejlesztési Önkormányzati

3. táblázat. A települések részese a Széchenyi Terv Turizmusfejlesztési Programjából (2001–2002)

Település (pályázó szervezet)	A pályázat(ok) céljai	Az összes támogatás összege	A teljes költség
Cserkeszőlő (Önkormányzat)	fürdőfejlesztés, a település összképének javítása, rendezvény, marketingfeladatok	113 102 500	165 868 500
Nagyrév (Református Egyházközség)	vallási turizmus fejlesztése	9 000 000	15 712 100
Lakitelek (Önkormányzat, Népfőiskola Alapítvány)	ökoturizmus fejlesztése, HACCP bevezetése	4 295 000	5 781 000
Tiszakécske (Önkormányzat)	rendezvény	550 000	1 100 000
Kunszentmárton (Önkormányzat)	rendezvény	2600 000	5 200 000
Tiszaföldvár (Önkormányzat)	megvalósíthatósági tanulmány	3 000 000	8 000 000

Forrás: Gazdasági és Közlekedési Minisztérium

Társulás (Lakitelek, Tiszakécske, Tiszaug). Semmilyen idegenforgalmi együttműködésnek nem tagja Tiszásas, Nagyrév, Cibakháza, Tiszainoka, Csépa és Tiszakürt.

A település marketingjének szempontjából elsősleges, hogy az önkormányzat rendelkezik-e az idegenforgalmi értékeit bemutató kiadvánnyal. Csépa, Tiszainoka, Nagyrév, Tiszásas, Tiszaföldvár, valamint Szelevény képviselőtestülete eddig nem fordított kellő figyelmet erre a kérdésre, a többi település kiadványát áttekintve megállapítható, hogy azok szín és formavilágában, információs tartalmában, nyelvezetében, többnyelvűségében igyekszik alkalmazkodni a kor elvárásaihoz.

Minden település sikeres irányításához elengedhetetlenek azok a sokszor becslésen, vagy körültekintően megfogalmazott véleményen alapuló információk, amelyeket a döntéshozók vagy maguk a döntéshozók mindennapi munkájuk során figyelembe vesznek. Az egy-egy településen zajló folyamatok közül talán a turizmus tekinthető a legkevésbé számszerűsíthető jelenségnek. A regisztrált szálláshelyek, a vendéglátóegységek és néhány vonzerő igénybevételén túlmenően az önkormányzatok nem gyűjtenek információt a turizmus hatásairól. Ezért a vizsgálta során fontos kérdésnek tartottuk, hogy a kutatási téma szempontjából releváns tényezők tekintetében hogyan vélekednek az önkormányzatok (4. táblázat). A látogatók, azon belül a külföldiek becsült számából kiindulva kijelölhetők a turizmusfejlesztés irányai, ill. egy árvízzel összefüggő természeti katasztrófa esetén prognosztizálható az esetlegesen kieső kereslet mértéke.

Az önkormányzatok – még ha Lakitelek esetében túloztak is – viszonylag reálisan ítélték meg a településre érkező vendégek, azon belül a külföldiek számát. Jól kirajzolódik, hogy Cserkeszőlő és Tiszakécske a közel félszázezer látogatóval messze a legforgalmasabb települések közé, Nagyrévet és Cibakházát a becsültnél

4. táblázat. A turizmus egyes tényezőinek szerepe a település életében

Település	A látogatók becsült száma (fő)*	Megélhetés biztosítása az állandó lakosság körében (%)	A Tisza szerepe a település vendégeinek tevékenységében (%)	AZ EU esatlakozás és az árvízvédelem összefüggése	Az árvíz miatt károsodott attrakció**
Cibakháza	40 (10)	1	70	Kis javulás	Nincs
Csépa	3 000 (10)	0	99	Kis javulás	Katolikus templom (2000)
Cserkeszőlő	54 000 (20)	45	8	Kis javulás	Nincs
Kunszentmárton	Nincs adat	0	0	Kis javulás	Helytörténeti Múzeum (2000)
Lakitelek	200 000 (5)	7	30	Változatlan	Sátorlábor, Tősfürdő (2000)
Mesterszállás	125 (3)	0	0	Kis javulás	Nincs
Mezőhek	0 (0)	0	0	Kis javulás	Nincs
Nagytrév	30 (0)	0	10	Változatlan	Nincs
Ócsöd	500 (10)	0	0	Kis javulás	Kőrös-Maros Természetvédelmi Terület (2000)
Szelevény	300 (10)	0	80	Változatlan	Nincs
Tiszaföldvár	1 000 (25)	1	0	Változatlan	Nincs
Tiszamoka	600 (30)	0	50	Jelentős javulás	Szabadstrand (2002)
Tiszakécske	50 000 (25)	8	50	Kis javulás	Tisza-parti Kemping (2000)
Tiszakürt	9 500 (2)	0	20	Változatlan	Nincs
Tiszásas	100 (10)	0	0	Változatlan	Nincs
Tiszaug	28 000 (1)	0	80	Kis javulás	Nincs

Forrás: Polgármesteri hivatalok, *zárójelben a külföldiek aránya, **zárójelben az árvíz éve

feltehetően nagyobb számban keresik fel. A külföldi érdeklődés mértéke a legtöbb településen 10% körül alakul, egyedül a nagyobb központokban mutatkozik ennél magasabb arány. Ami a települések állandó lakosságának megélhetését illeti, abban a turizmusnak minimális szerepe van, egyedül Cserkeszölő önkormányzata jelezte, hogy ott a lakosság közel felének jelent bizonyos fokú egzisztenciális alapot a turizmus (a kérdés szándékosan nem a foglalkoztatottak számára vonatkozott), ez a mutató még a vele közel azonos forgalmat bonyolító Lakitelek és Tiszakécske esetében sem éri el a 10%-ot. Éppen az előbbieken már említett fejlesztés szempontjából van jelentősége annak a kérdésnek, hogy a Tisza, ill. a Körös vajon mekkora szerepet játszik a településre érkező vendégek életében. A folyóra alapozott turisztikai tevékenységek azokon a településeken kiemelkedő, amelyek a valóságban nem játszanak jelentős szerepet a térség turizmusában, valójában a Tisza(Körös)-parton kívül más attrakcióval nem rendelkeznek (Csépa, Cibakháza, Tiszaug, Szelevény). Ott, ahol más vonzerők is érdeklődésre tarthatnak számot, 50% körüli vagy az alatti a folyó szabadidő-eltöltésre gyakorolt szerepe, a parttól távolabb fekvő fürdőhelyen, Cserkeszölőn a legkevesebb, 8%.

Az elmúlt évek árvizei gyakorlatilag alig érintették a Tiszazug településeink turizmusát, sokkal inkább a magas vízállással összefüggésben megjelenő belvíz okozott mezőgazdasági károkat. A néhány kulturális vonzerőt jelentő egyházi építmény, ill. a lakosság és a vendégek üdülését biztosító objektumok többsége nem önkormányzati tulajdonú, így azok helyreállításában a polgármesteri hivataloknak kevesebb rész jutott. A viszonylag enyhe károk ellenére az árvízvédelem megkerülhetetlen kérdésnek számít a Tiszazug és környéke önkormányzatai számára, így az EU csatlakozás kapcsán megfogalmazott jövőkép figyelemre méltó eredményt hozott. 9 önkormányzat nyilatkozott az árvízvédelmi helyzet kismértékű javulásának reményéről, egy a jelentős változásokban bízik, hat pedig e kérdés tekintetében a szkepticizmusának adott hangot. A Vásárhelyi terv továbbfejlesztése kapcsán létesítendő Tisza-Körösügyi síkvidéki árvíztározóval kapcsolatban feltett kérdésünkre leginkább a közigazgatási szférától elvárható diplomatikus, kevésbé érdemi válaszokat kaptunk, de tipikusnak mondható a közvetlen érintettség hiányából fakadó elutasítás is. A probléma pozitív megközelítői közül Cserkeszölőt, Öcsödöt és Lakitelket emelhetjük ki, ahol feltöltése esetén a vízi- és a horgászturizmus fellendülését, saját programjaik kiegészítését látják a létesítmény idegenforgalmi szempontú jövőjében. A víztározó ellen az egyik érintett település, Csépa határozottan tiltakozott, közlésük szerint a legjobb minőségű termőföldek, gyümölcsösök, a mindennapi megélhetés válik az objektum áldozatává, mindemellett a holtág pusztulásához is hozzájárulhat.

A Tiszazug vendégeinek turisztikai magatartása

A turisztikai magatartás egyik – a település gazdasági életére gyakorolt hatását tekintve primátust élvező – tényezője a látogatók szállásigénye. Ez a gyakorlatban a turisták regisztrált szálláshelyeken történő éjszakázását jelenti, amely szolgáltatásért

fizetett térítésekből (elsősorban a szállásdíjból és az idegenforgalmi adóból) az önkormányzatnak forrásai keletkeznek. 1998–2002 között a vizsgált térség kereskedelmi és magán szálláshelyeit igénybevevő vendégek száma dinamikusan növekedett, a 2002-ben regisztrált 27 753 fő valamivel több mint kétszerese az azt öt évvel megelőző vendégérkezésnek. Annak ellenére, hogy a külföldi vendégek abszolút száma is évről évre nő, a teljes forgalmon belüli részarányuk csökken. Amíg 1998-ban minden negyedik, addig 2002-ben már csak minden ötödik vendég volt külföldi. A vendégéjszakákban mért forgalom lebonyolítását tekintve a magán szálláshelyek részesedése annak ellenére is alacsony (4,8%), hogy 1998-hoz viszonyítva arányuk a duplájára nőtt.

A külföldiek esetében a kereskedelmi szálláshelyek preferálása még inkább szembetűnő, az összes külföldi vendégéjszaka 97,7%-át kereskedelmi szálláshelyeken regisztrálták. A vizsgálatba vont öt év során a vendégek átlagos tartózkodási ideje folyamatosan csökkent, az 1998. évi 5,1-hez képest 2002-ben már csak 3,7 vendégéjszakát lehetett kimutatni. A magán szálláshelyek vendégeinek átlagos tartózkodási ideje minden évben meghaladta a kereskedelmi szálláshelyeken megszállókét. E mellett az is figyelemre méltó, hogy a külföldi vendégek az átlaghoz viszonyítva jelentősen hosszabb időt töltenek a regisztrált szálláshelyeken, átlagos tartózkodási idejük 8,1 vendégéjszaka, amely adat – a szálláshely típusa szerinti összehasonlítást alapul véve – az öt év viszonylatában nem mutat lényegi különbséget.

A vendégek szálláshely-igénybevételének települési szintű elemzése során nyert eredmény szoros összefüggésben áll az elsődleges szuprastruktúra térbeli vetületeivel. 1998–2002 között a vizsgálatba vont települések közül mindössze 8 esetben volt kimutatható a szálláshelyigényes vendégforgalom. Ezen csoporton belül három településen (Cserkeszőlőn, Lakitelken és Tiszakécskén) koncentráldott a teljes forgalom 96%-a. Tovább szűkítve a kört megállapítható, hogy Tiszazug és környékének turizmusában Cserkeszőlőnek elsöprő szerepe van, mivel területén realizálódik a forgalom 64%-a. A kisebb forgalmat bonyolítók közé tartozik Tiszaföldvár (2,1%) és Tiszaug (1,7%), az ennél alacsonyabb részesedésű Tiszainoka és Tiszasa a remény bázisait képezik a térség turizmusában. Megdöbbentő, de a statisztikát alapul véve Kunszentmártonban 2000-tól kezdve gyakorlatilag nem szállt meg turista. A külföldiek koncentrációja még erősebb. Cserkeszőlőn száll meg a térségbe érkező nem magyar állampolgárok 84%-a, Tiszakécskén a 11%-a. E két település abból a szempontból is figyelemre méltó, hogy vendégforgalmuk erősen külföldi-orientált. Cserkeszőlőn az összes vendég 61%-a, Tiszakécskén 39%-a külföldi.

Tekintettel arra, hogy a turisztikai magatartás vonatkozásában a statisztika kizárólag a szálláshely igénybevételére koncentrált, így a részletesebb kép érdekében empirikus vizsgálatra van szükség. Ez történhet a turista közvetlen megkérdezésével, vagy a velük közvetlenül kapcsolatban álló szolgáltatók meginterjúvolásával. A szolgáltatók válaszaiba ugyan már egy sajátos értékítélet is belekeveredik, ebben a kérdésben mégis ők bírnak a legnagyobb rálátással. A tőlük nyert információk már ma-gukon hordozzák azokat a következtetéseket, amelyet egy turista-megkérdezésen alapuló vizsgálat csak jelentősebb sokaság megfigyelésével érhetne el.

A szolgáltatókat arról is kérdeztük, hogyan látják a környezetükben zajló idegenforgalmi folyamatokat, így a kérdések túlmutattak a vendégek turisztikai magatartásán, azt a környezetet is vizsgáltuk, amelyben az ő tevékenységük megvalósult. Ily módon 9 településen (Nagyrév, Tiszakürt, Tiszainoka, Tiszakécske, Lakitelek, Cserkeszőlő, Tiszaug, Tiszaföldvár, Cibakháza) a csárdatulajdonostól a zöldségesig, összesen 78 szolgáltatóval sikerült interjút készítenünk⁴. A kis elemszámról való tekintettel egy összevont, súlyozás nélküli adatbázist készítettünk.

A szolgáltatók nemcsak a munkájuk, hanem a mindennapjaik során is érzékelik a turistaáradatot, így alkalmasak lehetnek arra, hogy megbecsüljék az évente a településre látogató vendégek számát. A becslések számtani átlaga alapján három települési csoportot tudtunk elkülöníteni. A kiemelkedő (Cserkeszőlő), a jelentős (Lakitelek, Tiszakécske) és a szerény (Tiszaföldvár, Cibakháza, Nagyrév, Tiszainoka, Tiszakürt, Tiszaug) érdeklődésre számotartó településeket. A térségbe érkező átlagos vendégszám 20 ezer fő körüli, amely a 87 412 főre becsült Cserkeszőlő és a 169 fő Tiszainoka között helyezkedik el. A térségben a külföldi vendégek részvételét 30% körülire értékelték. A megkérdezettek említéseinek gyakoriságát tekintve a legtöbb vendég Németországból (77%) és Hollandiából érkezik (41,8%), e mellett az osztrák (10,9%), az angol (10,9%), a lengyel (11,8%) vendégek jelenlétét emelték ki.

A marketinget tekintve általános a kedvezőtlen válaszok megjelenése. A válaszadók 12%-a fejezte ki elégedettségét a térség idegenforgalmi propagandájával, 40% több korszerű kiadványt sürget, 27% a médiaszereplés szükségességét hangsúlyozza, 21% pedig a meglévő kiadványok hatékonyabb terjesztésében látja a kivezető utat. A marketing mellett a vendégek turisztikai magatartását befolyásolja a települések idegenforgalmi felkészültsége, amelynek egy 10 pontos skálán való megítélése során a legtöbb tényező átlag körüli minősítést kapott, azonban a közúti megközelítés (7,8 pont) és a közbiztonság (6,1 pont) meghaladta ezt, a szórakozás pedig jócskán alatta maradt (3,5 pont). A turisztikai tevékenységet motiváló vonzerőkben a gyógyfürdők és a Tisza vetekszik egymással, az összes válaszadó 50–50% körüli arányban említette ezt vagy azt az attrakciót. E mellett a tájképi szépség és a múzeumok kaptak érdemleges említést.

Az árvizek érzékenyen érintik a szolgáltatókat, mert annak következtében a vendégek elmaradása, a turisztikai létesítmények vagy saját otthonuk, földjük károsodása is bekövetkezhet. Ennek következtében az önkormányzatokhoz képest érzékenyebben is reagáltak erre a kérdésre. A megkérdezett szolgáltatók 61%-át nem, 23%-át viszont érintette az árvíz, 8% pedig belvízkárokról számolt be. A legtöbb konkrét kár a vízparti nyaralókat és büféket érte. Ezek helyreállítása az esetek jelentős többségében megtörtént. A válaszadók 78%-a nem észlelt forgalomcsökkenést az árvíz

⁴ A kutatás során végzett empirikus vizsgálatokban az ELTE geográfus szakos hallgatói – nyári terepgyakorlat keretében – vettek részt. Az interjúk során feltett kérdések összeállításában jelentős segítséget nyújtott Kovács Zoltán, tudományos tanácsadó, akinek a munkáját ezúton is megköszönjük.

miatt keletkezett károk következtében, azonban ahol jelezték a visszaesés tényét, átlagosan 37%-os csökkenésről számoltak be.

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy véleményük szerint megközelítőleg hány fő számára jelent megélhetést a turizmus a vizsgált településen, az ott élő népesség számával fordítottan arányos realitáserzéssel közelítettek. Amíg a válaszok átlaga alapján Tiszakécskén 1228, Cserkeszőlón 526, Lakitelken 479, Tiszaföldváron 299 főről, addig Tiszaugon 33, Cibakházán 17, Nagyrév 15, Tiszakürt 7, Tiszainokán pedig 4 főről gondolják, hogy a turizmusból él. Megítélésünk szerint ezek a számok közelebb állnak a vágyakhoz, mint a valósághoz.

A szolgáltatók válaszai alapján a nyaralótulajdonosok átlagosan 29%-ot tesznek ki a település kiskereskedelmi forgalmából (véltetően a nyári szezon alatt). A nyaralótulajdonosok jelenlétét örömmel fogadták, több említést tettek a velük kapcsolatos előnyökre, mint a hátrányokra. Ezek leginkább a szolgáltatók forgalmának bővülésével és az abból származó önkormányzati adóbevételekkel kapcsolatban fogalmazódtak meg. Figyelemre méltóak azok a válaszok is, amelyek a nyaralótulajdonosok jelenlétét az információáramlással és az innovációval (építkezések, faluképfeljavítás) hozzák összefüggésbe. A hátrányok között a növekvő ingatlanárakat, és a nagyobb bevásárlások más településeken való bonyolítását említették.

A migráció és a turizmus kapcsolata a Tiszazugban

Az ezredfordulón észlelhető társadalmi folyamatok közül talán a migráció és a turizmus egyedülálló szimbiózisa tekinthető a legkevésbé ismert problémahalmazok egyikének, a téma bonyolult mivoltának köszönhetően a nemzetközi és a hazai kutatások egyaránt érintőlegesen kezelik (MICHALKÓ G.–ILLÉS S.–BERÉNYI I. 2003). A nemzetközi és a belföldi migráció a nyaralótulajdonosok tekintetében bizonyos mértékig összemosódik, mivel mindkét csoport esetében tetten érhető az életstílusváltás, a háztartásvezetés módosításának szándékával összefüggő tartózkodási helyváltogatás, de a sajátos életkori szakaszok is közrejátszhatnak a döntésben. RUDZITIS, G. (1991) kiemeli, hogy a turizmussal összefüggő migrációs döntésekben az ügynevezett nem gazdasági tényezőknek (időjárás, környezet, szolgáltatások) is fontos szerepük van. Ezek azonban megnehezítik a migrációs folyamatok modellezését, mivel szinte végtelen variációját adják a változóknak.

Ami egyedivé tesz egy vidéki helyet, azt leginkább nem a piac szolgáltatja, ugyanis a tiszta környezet, a rendelkezésre álló szabad tér, a vadon, a barátságos szomszédok nem tipikus piaci tényezők (legalábbis sokáig nem tekintették annak). A turizmus társadalmi hatásaival foglalkozó szakirodalom (PUCZKÓ L.–RÁTZ T. 1998) is felhívja a figyelmet arra, hogy a turizmus fejlődése következtében megváltozhatnak a célállomás demográfiai jellemzői. Általában a turizmusnak a népességre gyakorolt kedvező hatásait emelik ki, mint pl. a munkahelykínálat bővülése, vagy az általános életszínvonaljavulás, ami népességvonzó, ill. megtartó hatású. Kevesebb hangsúly

helyeződik azokra az esetekre, amikor a turizusból fakadóan a település iránt oly mértékű érdeklődés jelentkezik, hogy az ott élő állandó népességre taszító hatással van.

Megállapítható, hogy a települések hétvégi ház és üdülőház funkcióval rendelkező pihenőterületeinek (övezeteinek) mérete, az ott található kereskedelmi és magán szálláshelyek, valamint a helyben foglalkoztatottak száma között érdemleges összefüggés mutatható ki. A fenti funkciók tehát kedvezően hatnak az érintett település fejlődésére, javul az infrastruktúra, az ellátás és szolgáltatás színvonala, a zökkenőmentesebb lesz a helyi foglalkoztatás, előtérbe kerül az „urbánus életmód”, lassan szervezettebbé válik a lokális társadalom (BERÉNYI I. 2003).

A migráció és a turizmus Tiszazugban történő feltárásának előzményei az MTA RKK Alföldi Intézetének 1988–1989-es vizsgálatára vezethetők vissza. A kutatást vezető CSORDÁS L. (1994) által Tiszakécske–Csépa idegenforgalmi kistérségbe sorolt településeken (Tiszakécske, Lakitelek, Tiszaug, Cserkeszőlő, Tiszasas, Csépa) az üdülésre alkalmas zártkertek átlagos teleknagysága 50–100 négyzetméterre telt ki, az üdülőépületek többsége pedig már ekkoriban téglából épült, és téli tartózkodásra is alkalmas volt. A közel másfél évtizede lefolytatott kérdőíves felmérésben résztvevő üdülőtulajdonosok többségének Kecskeméten, Budapesten, Kiskunfélegyházán, Szolnokon, Nagykőrösön vagy Cegléden volt az állandó lakhelye. Az üdülőingatlan megvásárlásában elsősorban a városok taszító hatása, a földrajzi közelség és a vonzó természeti környezet játszott közre. Az üdülőövezetek a vonzerők közvetlen szomszédságában alakultak ki (a válaszadók 90%-a felkereste a környék termálfürdőit és/vagy szabadstrandjait), azonban az elvégzett funkcióvizsgálat megállapította, hogy ezeken még nem indult el a második otthonok állandó lakóhellyé válása.

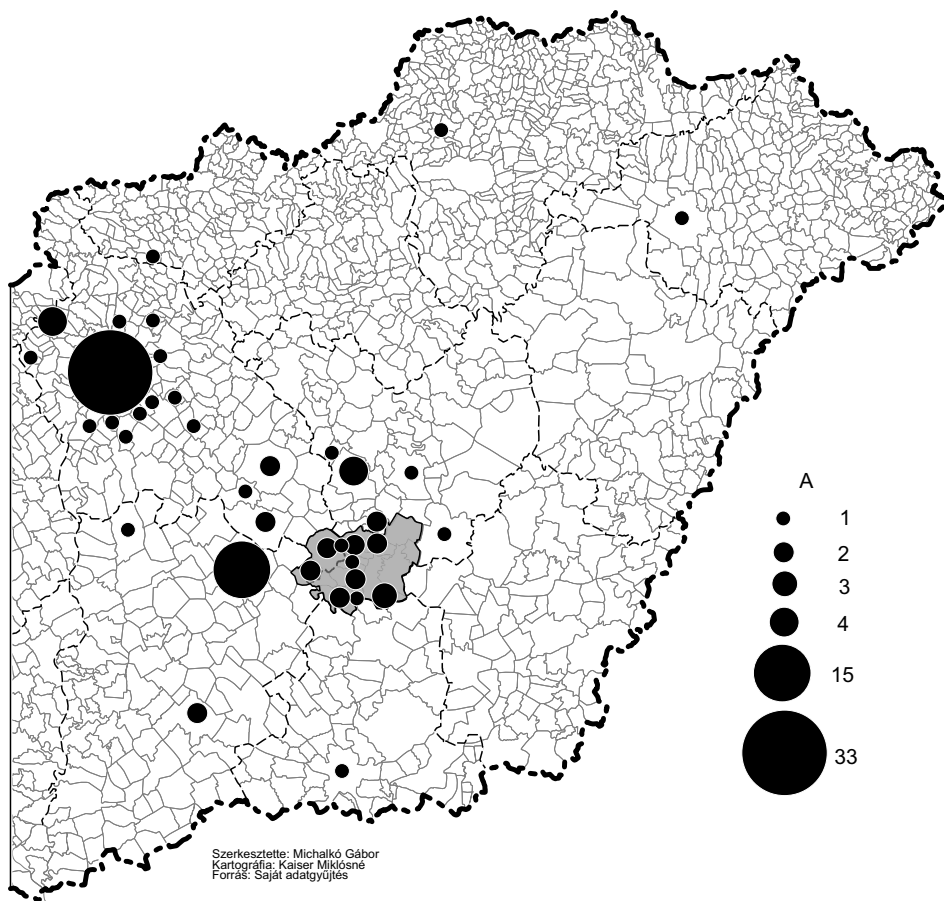
Annak érdekében, hogy a korábbiakhoz képest széleskörűbben, ugyanakkor összehasonlításra alkalmas módon sikerüljön a Tiszazugban feltárni a belföldi vándorlás és a turizmus kapcsolatrendszerét, kérdőíves felmérést készítettünk a térség új ingatlantulajdonosai körében.

A vizsgálatot a társadalomtudományi kutatásokban bevált „hólabda” módszer (BABBIE, E. 1999) alkalmazásával végeztük el. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az adott település egyik megbízható személyétől (pl. polgármesteri hivatal alkalmazottja, postai dolgozó, idősebb állandó lakos) kiindulva, az új ingatlantulajdonosok elérhetőségét kézzel kézre adva, egymást ajánlva tártuk fel a célcsoportot. A vizsgálat során kizárólag a rendszerváltozást követően bekövetkező tulajdonszerzésre koncentráltunk, így 1990-től tekintettük az illetőket új ingatlantulajdonosnak. Ahol hétköznap nem találták az ingatlanjában az új tulajdonost, oda hétvégén tértek vissza a kérdezőbiztosok. 9 településen (Nagyrév, Tiszakürt, Tiszainoka, Tiszakécske, Lakitelek, Cserkeszőlő, Tiszaug, Tiszaföldvár és Cibakháza) összesen 113 kérdőívet töltöttek ki, amelyből a kis elemszámmal való tekintettel egy összevont, súlyozás nélküli adatbázist készítettünk.

A válaszadók 43%-ának állandó lakóhelyet jelent a vizsgált ingatlan, 57%-a második otthonként hasznosítja. Az ingatlanok 28%-át 1990–1995 között vásárolták, 1996–2003 időszakot évi bontásban vizsgálva az 1996., továbbá a 2001. és a 2002.

év emelkedik ki a tulajdonszerzés tekintetében. Számottevő összefüggés a vásárlás ideje és a hasznosítás módja között nem mutatható ki. Az ingatlant állandó lakóhelyként használók 47%-a 1996–2000 között szerzete a tulajdonát, míg a második otthonként használók esetében az eloszlás viszonylagos egyenletességet mutat.

Az új ingatlantulajdonosok többsége Budapesthez kötődik. Tizenhárman költöztek a fővárosból a térségbe, 20 tulajdonosnak pedig még ma is ott van az állandó lakóhelye (2. ábra). Emellett Kecskemét kibocsátó szerepe jelentős, Bács-Kiskun megye központjából tizenötön érkeztek ide. A teljes földrajzi kiterjedést vizsgálva megállapítható, hogy a Tiszazugon belüli költözés kevésbé volt jellemző (összesen 9 fő), sokkal erősebb a szomszédos megyéknek és a fővárosi agglomerációnak a kibocsá-

2. ábra. A Tiszazugban 1990 után ingatlant szerzett tulajdonosok száma, 2003. – A = az ingatlanvásárlók száma

Number of persons having purchased real property since 1990, 2003 – A = number of buyers

tó hatása. A külföldiek közül a Romániából, Németországból, Angliából, Ukrajnából és az USA-ból érkezettek kell megemlíteni. Az állandó lakóhelyüket véglegesen elhagyók 35%-a lakótelepről érkezett, 57%-a korábban is családi házban lakott. Az ingatlant második otthonként hasznosítók 59%-a családi házban lakik, mindössze 16–16%-uk él lakótelepen, ill. társasházban (ez az arány jól tükrözi a szociális státusukat). A régi építésű bérház egyik csoportban sem jellemző kategória.

A megvásárolt ingatlanokon található építmények típusát tekintve kiemelkednek a családi ház jellegű épületek (78%), e mellett a víkendházak mutatnak számottevő részesedést (15%), a többi felmerült típus (ikerház, társasház, telek, kastély, gazdasági épület) szerepe elhanyagolható. Az épületek 55%-ban téglából, 22%-ban vályogból, 8%-ban fából készültek, 13%-uk az anyagok vegyes felhasználásával épült. A létesítményekben található helységek átlagos mérete 2,7 szoba, egyszobás épület 13%, kétszobás 38%, háromszobás 30%, négyoszobás 13%, de előfordult 10 szobás ház is. A vásárlás óta az épületek közel egyharmadát nem újították fel, 15–15%-uk eleve új állapotban került megvételre, ill. az elmúlt néhány évben fejeződött be a felújítása, 20%-uk esetében a felújítást folyamatosan végzik. Összességében megállapítható, hogy az új ingatlantulajdonosok jó állapotú házakat birtokolnak. A házakhoz tartozó átlagos teleknagyság 997 m², amely 277 négyzetgöles telkeket sejtet. A legkisebb telek 50 m², a legnagyobb 6480 m².

A vizsgálat során kiemelt fontosságot tulajdonítottunk az ingatlanvásárlást motiváló tényezők szerepének feltárására. Ezek közül meghatározó a csend és a nyugalom szerepe, de magas értéket kapott a szép környezet, vagy a Tisza közelsége is (5. táblázat). Legkevésbé az innen való származás bírt befolyásoló hatással. Napjaink kommunikációjára épülő világában az ingatlan kiválasztásával kapcsolatos információ forrása megkerülhetetlen kérdésnek tűnt. 46%-uk esetében rokon, ismerős ajánlotta az ingatlant, 24%-uk hirdetésben olvasta, 21%-uk személyesen érdeklődött a településen. A válaszadók 68%-a másoknak is figyelmébe ajánlotta már a településen való ingatlanvásárlás lehetőségét, 32% nem élt ezzel a lehetőséggel, magyarázatként legtöbbször az eladó telek hiánya vagy a térség elmaradottsága szerepelt. Talán ezzel is összefüggésbe hozható, hogy 80%-uk nem tervezi újabb ingatlanok vásárlását, 20% viszont igen.

5. táblázat. A tiszazugi ingatlan megvásárlását motiváló tényezők

Fontossági sorrend	Tényező	Pontérték*
1	Csendes, a világ zajától távoli környezet	4,08
2	Szép környezet	3,99
3	Tisza közelsége	3,81
4	Olcsó ingatlanárak	2,65
5	Korábbi idegenforgalmi élmények	2,47
6	Rokonok, ismerősök közelsége	2,43
7	Innen származik	2,05

Forrás: Saját adatgyűjtés, *1 = egyáltalán nem jellemző, 5 = döntően meghatározó

A megkérdezettek között elenyésző (4%) azoknak az aránya, akik semmilyen környékbeli szolgáltatást sem vesznek igénybe. Az új ingatlanulajdonosok 12%-a csak a mindennapi szükségleteket kínáló élelmiszerboltot, 42%-uk egyéb kiskereskedelmi egységeket is, további 42%-uk postára, bankba és fodrászhoz is jár, a fürdőket 62%-uk veszi igénybe. A pihenőnapra tevékenységek listáján az aktív és a passzív tevékenységek egyaránt szerepet kapnak, de az érdemei aktivitások között mindössze az úszás, a fürdőzés, a kertészkedés, az olvasás és a tévénézés szerepel (6. táblázat). Megdöbbentően alacsony az új ingatlanulajdonosok között a vízisportoknak és a horgászásnak a jelentősége.

6. táblázat. Egy átlagos pihenőnapon végzett jellemző tevékenységek

Sorrend	Tevékenység	Pontérték*
1	Úszás, fürdőzés	3,76
2	Kertészkedés	3,48
3	Olvasás	3,30
4	Tévénézés (videó, DVD)	3,06
5	Barkácsolás	2,69
6	Kerékpározás	2,68
7	Horgászás	2,59
8	Passzív pihenés, napozás, semmittevés	2,48
9	Vízisportok	1,74
10	Számítógépes tevékenység	1,49
11	Lovaglás	1,26

Forrás: Saját adatgyűjtés, *1 = egyáltalán nem jellemző, 5 = döntően meghatározó

Összegzés

A Tiszazug Magyarország belső periferiájának számító térségeinek egyike. Tekintettel arra, hogy reményteljes fejlődés sem iparára, sem mezőgazdaságára nem alapozható, az idegenforgalom potenciális kitérési pontnak tekinthető. A Tiszazug vonzóerői közül kiemelkedő szerepet játszanak a gyógyfürdők és a térség tengelyét képező folyó. A rendszerváltozás utáni fejlesztések elsősorban a gyógyvízre alapozó létesítmények tekintetében érhető tetten, amelyek közül messze kiemelkedik a térség központját jelentő cserkeszőlői fürdő, de Lakitelek és Tiszakécske is szép eredményeket ért el ezen a téren. Az idegenforgalmi statisztikai adatok mellett a belső vándorlásban tettenérhető folyamatok, különösen a belföldiek ingatlanvásárlásai is kedvező változásokat mutatnak. A térséget potenciálisan fenyegető árvíz utóbbi években tapasztalt pusztításainak idegenforgalmi hatásai nem voltak számottevő mértékűek. Ez a sikeres védekezés, az árterületen kívüli beruházások, építkezések mellett azzal is magyarázható, hogy a folyó az ide látogatók szabadidős tevékenységében nem élvez kizárólagosságot.

IRODALOM

- BABBIE, E. 1999. A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. - Balassi Kiadó, Budapest, 704 p.
- BARANYI B. 1999. A „periféria perifériáján” – a határmentiség kérdőjelei egy vizsgálat tükrében az Észak-kelet Alföldön. – *Tér és Társadalom*. 13. 4. pp. 17–44.
- BENEDEK É. 1954. Mikroklimakutatás a Tiszazugban. – *Földr. Ért.* 3. 3. pp. 544–553
- BEREND T.I 1995. Átalakulás a világgazdaság perifériáin. A századvég gazdasága történelmi perspektívában. – *Magyar Tudomány* 40. 7. pp. 761–778.
- BERÉNYI I. 2003. A funkcionális tér szociálgeográfiai elemzése. – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet. Bp. 182 p.
- CSATÁRI B. 1989. A Tiszazug kistérségi problémái. – MTA RKK. Kecskemét. 23 p.
- CSORDÁS L. 1994. Szabadidő-lakások az Alföldön. Kandidátusi értekezés. – MTA RKK ATI Településkutató csoport. Kecskemét. 154 p.
- ELLGER, C. 2000. Landliche Peripherie statt Zwischenstadt: Entwicklungsprobleme landlicher Raume in Ostdeutschland. Das Land Brandenburg als Beispiel. – *Geographica Helvetica*. 55. 1. pp. 61–71.
- ERDŐSI F. 2002. Gondolatok a közlekedés szerepéről a régiók/városok versenyképességének alakulásában. – *Tér és Társadalom*. 16. 1. pp. 135–159.
- GENTILESCHI, M. L.–JÜRGENS, U. 2001. Einzelhandelsdynamik an der Peripherie Europas. – Das Beispiel Cagliari (Sardinien) *Geographische Rundschau*. 53. 4. pp. 22–27.
- GRIMES, S. 1992. Ireland: the challenge of development in the European periphery. – *Geography* 77. 334. pp. 22–32.
- GRUBER L. 1998. Tájképi változások a Tisza-völgyben a török kortól a 20. századig. – In: TÓTH J.–WILHELM Z. (szerk.): A társadalmi-gazdasági aktivitás területi-környezeti problémái: geográfus doktoranduszok első országos konferenciája, Pécs 1996. nov. 28–29. – *JPTE TTK*, Pécs pp. 362–363
- GYÁNI G. 1992. Bérkaszárnya és nyomortelep: a budapesti munkáslakás múltja. – *Magvető*. Bp. 213 p.
- ILLÉS S. 1961. Tiszazug. – Kossuth Kiadó. Bp. 223 p.
- LAKI L. 1996. Töredékes helyzetkép a perifériáról. – *Társadalmi Szemle*. 51. 11. pp. 46–61.
- LEHRER, U. 1994. Images of the periphery: the architecture of FlexSpace in Switzerland. – *Environment and Planning: D. Society and Space*. 12. 2. pp.187–205
- LENNON, J.J.–FOLEY, M. 1999. Interpretation of the Unimaginable: the US Holocaust Memorial Museum, Washington DC, USA and Dark Tourism. – *Journal of Travel Research*. 38. 1. pp. 46–51.
- MAROSI S.–SOMOGYI S. 1990. Magyarország kistájainak katasztere I–II. – MTA FKI. Bp. 1023 p.
- MICHALKÓ G.–ILLÉS S.–BERÉNYI I. 2003. Adalékok a turizmus és migráció kapcsolatának elméleti megközelítéséhez. – *Tér és Társadalom*. 4. pp. 51–65.
- MICHALKÓ G.–VIZI I. 2001. A turizmus mint globalizációs jelenség Magyarországon. – *Iskolakultúra*. 11. pp. 10–19.
- MICHALKÓ G. 2002. Árvíz és turizmus: a szatmár-beregi térség komplex turisztikai vizsgálata a Tisza 2001. évi áradása tükrében. – *Földr. Ért.* 51. 3–4, pp. 365–383.
- MICHALKÓ G. 2003. A Tisza vízgyűjtőjének idegenforgalma – In: TEPLÁN I. (szerk.): A Tisza és vízrendszere. I. kötet. – MTA Társadalomkutató Központ. Bp., pp. 133–148.
- MICHALKÓ G. 2004. A bevásárlóturizmus. Kodolányi János Főiskola. Székesfehérvár. 104 p.
- MINCA, C. 2003. Kritikai nézőpontok a perifériáról. – *Tér és Társadalom*. 17. 2. pp. 5–12.
- NAGY M. 1954. Talajföldrajzi megfigyelések a Tiszazugban. – *Földr. Ért.* 3. 3. pp. 507–543.
- NEMES NAGY J. 1996. Centrumok és perifériák a piacgazdasági átmenetben. – *Földr. Közl.* 44. 1. pp. 31–48.

- NEMES NAGY J. 1999. Elágazó növekedési pályák az ezredvégi Magyarországon. – In: NEMES NAGY J. (szerk.). Helyek, terek, régiók. Regionális tudományi tanulmányok 4. ELTE Regionális Földrajzi Tanszék. Bp., pp. 65–86.
- PAPP A. (szerk.) 1965. Magyarország. Budapest. – Panoráma. 692 p.
- PUCZKÓ L.–RÁTZ T. 1998. A turizmus hatásai. – Aula. Kodolányi János Főiskola. Bp. 403 p.
- RÉPÁS J.–TEVANNÉ SÜDI A. 2002. Önkormányzati Hatásköri Jegyzék. – In: Complex CD Jogtár. KJK Kerszöv. 26 p.
- RUDZITIS, G. 1991. Migration, sense of place, and nonmetropolitan vitality. – *Urban Geography*. 12.1. pp. 80–88
- SOMOGYI S. 2003. A Tisza és az ember. – In: TEPLÁN I. (szerk.): A Tisza és vízrendszere. I. kötet. MTA Társadalomkutató Központ. pp. 91–105.
- TIMÁR L. 1953. A Tiszamente Szolnok–Szeged közti szakaszának növényföldrajza. – *Földr. Ért.* 2. 1. pp. 87–113.
- TIMÁR L. 1954. Tiszazug növényföldrajza. – *Földr. Ért.* 3.3. pp. 554–567.
- TIMOTHY, D.J. 1995. International boundaries: new frontiers for tourism research. – *Progress in Tourism and Hospitality Research* 1. pp. 141–152.
- TIMOTHY, D.J. 1999. Cross-border shopping: tourism in the Canada-United States borderlands. – *Visions in Leisure and Business* 17. 4. pp. 4–18.
- TINER T. 1998. Távközlés és informatika. – *Ezredforduló.* 4. pp. 12–17.
- VOLK, M.–SCHENK, W. 2001. Die Entwicklung einer europäischen Peripherregion unter dem Einfluss des Tourismus: die südspanische Provinz Huelva. – *Europa Regional.* 9. 3. pp. 133–145.
- WALLERSTEIN, I. 1983. A modern világ gazdasági rendszer kialakulása. Gondolat, Bp. 782 p.
- WATERS, M. 2001. Globalization. – Routledge. London. 247 p.
- WILLIAMS, C.–WINDEBANK, J. 1995. Black market work in the European Community: peripheral work for peripheral localities? – *International Journal of Urban and Regional Research.* 1. pp. 23–39.

Mészáros Rezső (szerk.): Szeged társadalomföldrajzi nézőpontból. - Szegedi Tudományegyetem, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, 2004

A Szegedi Tudományegyetem Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszékének munkatársai által összeállított és szerkesztett kiadvány szám szerint 11, Szegedről szóló társadalomföldrajzi tanulmányt tartalmaz. A kötet megszületésében alapvető szerepet játszott az a cél, hogy a társadalom- és gazdaságföldrajzzal foglalkozó szakmai közönség, valamint más érdeklődők is átfogó képet kaphassanak Szeged társadalomföldrajzi múltjáról, jelenéről, a település városföldrajzi jellegzetességeiről, morfológiai arculatáról, valamint a város jövőbeni fejlődési lehetőségeiről.

A kötet tanulmányai közül néhány nem napjainkban, hanem pár évtizeddel ezelőtt íródott, melyek alapul szolgálhatnak a mai folyamatokkal történő összehasonlításra is. A legtöbb értekezés Szeged és agglomerációja kialakulásával, történelmi fejlődésével és mai képével foglalkozik, melyek jellemzően városföldrajzi aspektusból vizsgálják a településen belüli térfolyamatokat. Ehhez a logikai vázhoz kapcsolódik néhány további tanulmány, melyek rávilágítanak Szeged tágabb környezetében, régiójában betöltött szerepére: így olvashatunk a Szegedet érintő nemzetközi migráció időbeli alakulásáról, a dél-alföldi határmenti vasútvonal lehetőségeiről, valamint a nagyváros és környezetének turizmusáról is. A kötetet stílszerűen egy, a mai Szegedet bemutató városföldrajzi elemzés zárja.

A kiadvány értekezései, még a régebben születettek is, pontosan és aprólékosan mutatják be a mai városkép kialakulásának folyamatát. Az 1879-es nagy árvíz után alapjaiban újjáépült város csakhamar az alföldi régió egyik legfontosabb és legmodernebb nagyvárosává fejlődött. A város történeti földrajzi jegyeit bemutató tanulmányok rámutatnak arra, hogy Szeged agglomerációs